

dpb

DIVADLO
PETRA
BEZRUČE

**mistr
a markétka**

Všichni lidé jsou dobří.

Ješua Ha-Nocri

mistr a markétka

autor **michail bulgakov**
překlad **alena morávková**
režie **alexandr minajev**
dramatizace a dramaturgie **kateřina menclerová**
scéna **lucie labajová**
kostýmy **david janošek**

woland **norbert lichý**
mistr, matouš lévi a tajemník piláta
pontského **lukáš melník**
markétka **pavla gajdošíková**
korovjev **ondřej brett**
kocour kňour **jakub burýšek**
azazelo **Michal sedláček**
hela **magdaléna tkačíková**
ješua ha-nocri **vojtěch říha**
pilát pontský, stěpan bogdanovič lotrov
a další **milan cimerák**
michail alexandrovič berlioz, konferenciér
žorž bengálský a další **dušan urban**

premiéra 10. května 2019 v divadle petra bezruče

hudba **ivan acher**
hudbu nahráli akordeon, zpěv **jana vébrová**,
piano, sampler, kytary, zpěv **ivan acher**,
vytí **medynka**
magie a kouzla **jaroslav tovaryš**
pohybová spolupráce **ladislava košíková**

básník bezprizorný, kaifáš **vojtěch johaník**
profesor stravinskij, administrativní ředitel rimskij,
prodavačka nápojů a další **kateřina krejčí**
administrátor varenucha, zdravotní sestra
praskovja a další **marcela čapková**
nikanor ivanovič bosý a další **markéta haroková**
nataša, poštačka a další **markéta matulová**
zdravotní sestra, básnířka a další **lenka kučerová j.h.**
básník sviňkov, soused nikolaj ivanovič
a další **filip kapusta**
centurion marek krysobijce a další **david žyla**
číšníci, hosté na plesu a další **martin dostál**,
martin plichta, **david kníchal**

michail bulgakov

- je nemožné redukovat do několika životopisných odrážek bouřlivý život Michaila Bulgakova - život, který byl kromě výjimečného literárního talentu určen (a systematicky likvidován) celoživotním bojem s představiteli Sovětského svazu v čele s J. V. Stalinem
- narodil se 15. května 1891 v Kyjevě
- v roce 1909 začal studovat lékařskou fakultu
- o čtyři roky později se oženil s Tatjánou Nikolajevnou Lappou
- pracoval jako lékař-dobrovolník ve vojenských lazaretech na frontě
- v roce 1916 absolvoval lékařskou fakultu a začal pracovat jako lékař, později měl i vlastní lékařskou praxi
- v roce 1920 onemocněl tyfem, zanechal medicíny a rozhodl se věnovat literatuře
- v roce 1921 pomýšlel na emigraci, ale nakonec i se ženou přesídlil do Moskvy – spolupracoval s časopisem Siréna
- v roce 1924 se rozvedl s první ženou a následujícího roku se oženil s Ljubov Jevgeňevnou Bělozerskou

- v roce 1925 započala jeho spolupráce se slavným divadlem MCHAT (Moskevské umělecké akademické divadlo). V následujících letech blízce spolupracoval s moskevskými divadly, pro která psal původní hry i dramatisace próz (později například Gogolových Mrtvých duší či Cervantesova Dona Quijota), provozování většiny z nich ale bylo záhy zakázáno. Pracoval také jako dramaturg a asistent režie.
- v roce 1931 napsal dopis vládě SSSR, v němž žádá o zahraniční cestu. Dopis zůstal bez odpovědi.
- v roce 1932 se rozvedl s Ljubov Jevgeňevnou Bělozerskou a oženil se s Jelenou Sergejevnu Šilovskou
- poté, co byl v roce 1933 zatčen dramatik N. R. Erdman, spálil Bulgakov část „románu o ďáblu“, na kterém pracoval od roku 1928 (později román Mistr a Markétka)
- v roce 1934 zažádal v dopise Stalinovi o studijní zájezd do zahraničí – dopis zůstal bez odpovědi
- v roce 1936 rozvázal spolupráci s divadlem MCHAT a nastoupil ve Velkém divadle jako libretista

- velmi nemocný a téměř slepý se za pomoci své manželky Jeleny Sergejevny pustil v roce 1939 do korektur románu Mistr a Markétka, na kterém pracoval celých dvanáct let
- zemřel 10. března 1940

z díla

- Bílá garda (1924)
- Psí srdce (1925)
- Osudová vejce (1925)
- Diaboliáda (1925)
- Dny Turbinových (1926)
- Zojčin byt (1926)
- Purpurový ostrov (1928)
- Molière (1930)
- Divadelní román (1934)
- Mistr a Markétka (1928-1940)

Současnost je příliš živá, příliš se nás dotýká, příliš nás znepokojuje, takže spisovatelovo pero bezděčně sklouzává k satíře. Na širém poli ruské slovesnosti jsem byl jediný literární vlk. Radili mi, abych se přebarvil. Je to hloupá rada. Přebarvený ani ostříhaný vlk se tak jako tak nepodobá pudlovi. Jednali se mnou jako s vlkem. Několik let na mě pořádali štvanici. Necítím zlobu, ale jsem velice unavený a koncem roku 1929 jsem se složil. Vždyť i šelma se unaví.

dopis Michaila Bulgakova J. V. Stalinovi
13. května 1931

román zrozený z ducha mystéria

Bulgakovův Woland je postava svéprávná, samostatná a nezávislá. Vynořuje se z podsvětního bytí se znaky svého vznešeného původu („chromé koleno“ jako pozůstatek „pádu“ někdejšího anděla), literárního rodokmenu (Mefistofelova proměna v pudla v Goethově románu ožila v tvaru přívěsku a rukojeti Wolandovy hole), se svými vladařskými

insigniemi (hodinky a tabatěrka s diamantovým trojúhelníkem, symbolem vševidoucího oka). Nepřichází, aby bojoval o duši Faustovu, není ztělesněním pokušení a svodu; vystupuje jako poslední soudní instance, jako neúprosný, nepodplatitelný a neslitovný anděl pomsty, jako trestající ruka mravního zákona, jako připomínka, že nic se neděje beztrestně, že

morálka Dantova Pekla má bdělé strážce, že – řečeno obměněnými slovy motta k Bílé gardě – „souzení jsou živí podle skutků svých“.

Provádění ortelů a běsovské řádění a běsovský výsměch přenechává pochmurný rytíř světa stínů své svitě. Ta je zpodobena v duchu komických, burleskních čertů středověkých mystérií i naivistických výjevů dábelických rejů ze středověkého umění výtvarného jako rozverná a vynalézavá cháska. Provádějíc vůli svého pána potměšile dryádnickými, avšak i oslnivě komediálními způsoby, dodává fantastické i všednodenní rovině románu život a půvab velkolepého cirkusového představení. Půvabnost až karnevalových čísel dábelické svity však čerpá z prapůvodních zdrojů čistého herectví a komediálnosti, která už od dob Dionýsových slavností tolikrát provázela tragično jako jeho uvolňující, osvobozující, léčivá katarze.

Sám vládce podsvětí, který „malý svět“ lidských hamižností, úplatkářství, kariérismu, nízkých štvanic, pletich, nevěř, literárních záští a jiných nectností intelektuálních kruhů ponechává správě své cházky, plní vyšší a vznešenější misi. Koncipován v duchu starobylých dualistických koncepcí dobra a zla jako odvrácená tvář světa, jeho nepostradatelný stín, je součástí síly, jež „chtíc vždy páchat zlo, vždy dobro vykoná“. Přichází paradoxně stvrdit řád („všechno dobře dopadne,“ ujišťuje Mistra), nastolit pořádek, vrátit světu Mistrův zničený román a skrze „smlouvu s Markétkou“ dovršit, a to i v intencích Ješuoových, osud obou hlavních protagonistů.

Stává-li se v Mistrovi a Markétce historický příběh na biblický námět projekčním plátnem přítomných dějů, pak především proto, že umožnil vyjádřit obecně lidské situace a problémy. Bulgakov vy-

užívá mravního poselství příběhu Ješuoova jako výrazu zhmotněného povědomí o kontinuitě usilování lidstva, které přes rozdíly v životě společenském i v životě individua žije svůj osud jako řetězec rozhodování a činů. Tak se skrze motivy viny, svědomí, lásky, oběti, soucitu a milosrdenství, touhy po pochopení i tužby po míru duše může v historické moralitě zpětně zrcadlit i milostný příběh Mistra a Markétky a příběh umělce nové doby.

Konfrontace příběhu Mistrova s příběhem Ješuoovým ukazuje, že přes všechnu jejich spřízněnost jsou mezi nimi nikoli nepodstatné rozdíly. Apokryfická slova hrdiny báje o zbabělosti jako největším hříchu míří i proti tvůrci této postavy, proti Mistrovi, který se, unaven útoky na svůj román, uchyluje v tíživé situaci do azylu šílenství. Dověšení příběhů lidské a historické roviny je spjata s nadreálným prostorem věčné

přítomnosti, kde se – za asistence Wolanda a jeho svity, proměněné do podoby jezdů z Apokalypsy – dovršují osudy Piláta, Mistra a Markétky. Nadskutečná, eschatologická realita románu – ne existenciální „nicoty“, nýbrž „míru duše“, je nazřena z hlediska Apokalypsy jako konkretizace verše „... a smrti již nebude více; nebo poslední věci pominuly“.

Bulgakov v Mistrovi a Markétce aktualizuje ducha středověkého mystéria jako divadelního předvedení lidské historie s dominantním motivem Golgoty a posledního soudu. Také v něm probíhaly současně děje v různých prostorech a časech, postavám dábelským začasté připadly vůdčí komediální role, patos se mísil s fraškou, tragika s komikou, rozlet fantazie s naturalistickými detaily, také ono bylo určeno pro kratochvilné pobavení a současně míněno i jako vážná moralita. Stejně jako mystérium si román

o Mistrovi a Markétce ponechává i svá poslední tajemství, která nám unikají pod rukama a nutí nás, abychom se k němu znovu a znovu vraceli.

Silou fantazie, zakotvené v reálném světě i v hlubokých kulturních tradicích lidstva, vytvořil Bulgakov na vrcholu své tvorby fantaskní svět moderního mnohovrstevnatého a mnohovýznamového románu. Tento svět nás naplňuje údivem a úctou před zázrakem umění, které i náš známý svět dovádí do nečekaných poloh a rozevírá ho do nevídaných perspektiv.

Ladislav Zadražil

/text byl krácen/

**Každému
se dostane
podle jeho víry.**

růže pro mistra a pro markétku

Na začátku byl silný zážitek z Macháčkovy režie Útěku v Kormorním divadle v roce 1959. Hra i inscenace se tolik lišily od běžné divadelní produkce...

O rok později mi přátelé z MCHAT umožnili setkat se s Jelenou Sergejevnu Bulgakovovou, která dokázala uchovat autorův archiv v nejtěžších dobách války a zapomnění... Poprvé jsem překročila práh bytu nedaleko Nikitské brány: na protější zdi se míhala světelná reklama Varieté a v nedalekém parčíku se skrývala socha Bulgakovova učitele Gogola. Ocitla jsem se v pracovně, zařízené jednoduchým tmavým nábytkem, s knihovnou přes

celou stěnu. Na psacím stole zářila lampa se zeleným stínidlem a osvětlovala autorův portrét nad stolem. Sem se Jelena Sergejevna přestěhovala s Bulgakovým archivem z Naščokinské ulice... Z té křehké ženy s aureolou zrzávých vlasů vyzařovala zvláštní síla a energie. Ani ve stáří neztrácela půvab a vtip. Znalec díla M. Bulgakova V. Lakšin vzpomínal, jak ji pozval v pětadesátém roce do redakce časopisu Novyj mir, kde se měl po pětadvaceti letech od autorovy smrti tisknout jeho Divadelní román. Zatelefonoval Jeleně Sergejevne a požádal ji, aby k nim přišla do redakce. „Hned jsem u vás,“ zněla odpověď. A opravdu, neuplynulo ani půl hodiny a Jele-

na Sergejevna stála na prahu. Na jeho překvapený pohled odpověděla: „Nedivte se... Přiletěla jsem na koštěti...“

Později mi prozradila, že při seznamování s cizími lidmi nejvíc dá na první dojem. Spřátelily jsme se a dopisovaly si až do její smrti. Směla jsem si prohlížet četná zahraniční vydání Bulgakovových knih – nechyběl tu ani překlad do japonštiny. Zato chyběla domácí ruská vydání – ta se objevila až o šest, sedm let později... Jelena Sergejevna sedávala v tomto křesle a pomáhala korigovat kapitoly románu Mistr a Markétka, prováděla poslední připomínky umírajícího, téměř osleplého

Bulgakova (těsně před jeho smrtí tu byl i A. Fadějev, který přišel na návštěvu a trpce přiznal, že Bulgakov se nikdy v životě neposkrvnil ani tvůrčí, ani jinou lží...). Pila jsem z autorova oblíbeného šálku kávu a ochutnala jsem autorovo zamilované jídlo – pečené brambory ve šlupce (prý to byla oblíbená pochoutka Puškinova). Poslouchala jsem ve zšeřelé kuchyňce, osvětlené červenavým přísvitkem kamen, vyprávění o tom, jak Bulgakov rád odpočíval v kuchyni v Naščokinské a líčil a někdy i předehrával příhody uplynulého dne. Ale byly chvíle, kdy v kuchyni panovalo dvojí tíživé mlčení... Postupně, ve svitu lampy se zeleným svítidlem, se mi odhaloval autorův svět. Tak došlo k prvnímu důvěrnějšímu seznámení s tvorbou autora, které se změnilo v trvalou překladatelskou spolupráci a pokornou službu autorovi. Od poloviny osmdesátých let ruská divadla soutěžila v uvádění Bulgakovových her

a jeho prózy se vydávaly. Autorovi se dostalo posmrtného uznání.

Roku 1991, v roce 100. výročí autorova narození, se konaly na několika evropských i mimo-evropských univerzitách konference věnované M. Bulgakovovi. Na jedné z nich uváděla profesorka z univerzity v Dillí, že Bulgakov je překládán i do některých jazyků Indie, protože bez ohledu na zcela odlišnou náboženskou tradici tamější vzdělaní čtenáři rozumějí „věčným“ motivům jeho románu Mistr a Markétka – věnosti, lásce, zbabělosti a zradě...

Zúčastnila jsem se konference v Nottinghamu, v Paříži, v Kyjevě, v Moskvě. Cestou z té moskevské jsem se vydala po stopách Bulgakovova románu Mistr a Markétka za doprovodu jednoho kolegy, znalce Bulgakovova díla. V parčíku na Patriarchových rybnících jsme se posadili na lavičku, kde možná kdysi seděl Berlioz

s Ivanem. Nedaleko odtud byl kiosk s šumivou limonádou. Došli jsme ke zbytku turniketu, kde se Berlioz setkal s Korovjevem. Hned za ním se černala stará, dnes už nepoužívaná tramvajová kolej (ve dvacátých a třicátých letech se prý tramvaji říkalo Anuška)...

V domě 302b v Sadové nás čekalo překvapení. V pozdním odpoledni se chodbou mihla postava s kočičí škraboškou... A za ní další, s nakráplým skřipcem... Chodba před bývalým Berliozovým bytem byla pomalovaná znaky, nápisy. Ve zdejší bytě se má zřídit Bulgakovovo muzeum a prozatím se tu scházejí mladí čtenáři Bulgakova a s oblibou si navlékají masky členů Wolandovy svity...

Zašli jsme i na Novoděvičí hřbitov, kde je Bulgakovův hrob. Nedaleko odpočívají populární herci MCHAT a sólisté Velkého divadla. Ani po smrti se s nimi

autor nerozloučil. Kámen na jeho hrobě kdysi sloužil jako součást Golgoty na Gogolově pomníku. Je na něm nenápadný nápis Michail Afanasjevič Bulgakov, Jelena Sergejevna Bulgakovová. Hrob je prý celý rok zasypán květinami. Přidala jsem několik svých růží: pro Mistra a pro Markétku.

[z doslovu ke knize
Křížová cesta Michaila Bulgakova](#)

[Alena Morávková, překladatelka
díla Michaila Bulgakova](#)

[/text byl krácen/](#)

**„Nu dobrá, a kdos ty?“
„Té síly díl jsem já,
jež chtít vždy páchat zlo,
vždy dobro vykoná.“**

J. W. Goethe – Faust

inspice **Michal Weber** / nápověda **Miroslav Kudela** / rekvizity **Marie Křehlíková** / garderoba **Renáta Pytlíková** / vlásenky **Monika Nováková** / světla **Vojtěch Kadeřábek, Viktor Kosinski, Jiří Müller** / zvuk **Filip Bajger** / šéf výroby **Karel Gadula** / jevištní mistr **Filip Kapusta** / technika **Martin Dostál, David Kníchal, Martin Plichta, David Žyla**

nositele autorských práv k dílu zastupuje dilia, divadelní, literární, audiovizuální agentura, z.s., krátkého 1, Praha

program vydala divadelní společnost Petra Bezruče, s.r.o., k páté premiéře sezóny 2018–2019

textová část programu **Kateřina Menclerová** / fotografie **Petr Hruběš, Lukáš Horký** / grafický návrh plakátu a programu **Jan Kulich** / vytiskl AFprint, Ostrava

v programu bylo citováno z následujících publikací: Michail Bulgakov, Jelena Bulgakovová – deníky mistra a markétky (Praha 2013, Academia), Alena Morávková – křížová cesta Michaila Bulgakova (Praha 1996, Paseka), Ladislav Zadražil – od grotesky k modernímu románu. in: Michail Bulgakov – divadelní román, mistr a markétka (Praha 1987, Lidové nakladatelství)

divadlo Petra Bezruče provozuje divadelní společnost Petra Bezruče
ředitel **Jiří Krejčí** / umělecký šéf **Janka Ryšánek Schmiedtová** / dramaturg **Kateřina Menclerová** / manažer **Tomáš Suchánek** / tajemnice uměleckého provozu **Alena Punčochářová** / propagace a PR **Michaela Kubicová**

divadlo je provozováno za finanční podpory statutárního města Ostravy a Moravskoslezského kraje

OSTRAVA!!!

www.bezruci.cz